

Nieuwe woorden voor goede gesprekken

Omdat mijn eerste honderd dagen in de rol van rector nog niet voorbij zijn, mag ik van mijzelf nog even in een toestand van verwondering en wensen blijven, en daarin neem ik u graag een paar minuten mee. En ik begin in mijn nieuwe werkkamer die ik mocht overnemen van mijn gewaardeerde voorganger Han van Krieken.

Het eerste wat ik daar op 18 oktober deed, was een lijst ophangen met daarin een voorblad van het tijdschrift *De Vrouw en Haar Huis* uit 1965. Die hangt namelijk al jaren ingelijst in mijn werkkamer. *De Vrouw en Haar Huis* was in 1965 al een vrij oubollig tijdschrift geworden – en kort daarna, in 1972, is het gestopt – maar ze probeerden destijds in elk geval nog met hun tijd mee te gaan. We zien een foto van drie jonge vrouwen die blij de camera tegemoet rennen, met op de achtergrond een bungalowtje. Dat was namelijk *hun* huis, waarover het in dat blad ging: een studentenwoning op de campus van de TU Twente. Zij waren de eerste drie vrouwelijke studenten aan de nieuwe universiteit, en dat huisje was ook gloednieuw.

De vrolijkheid van die afbeelding en de belofte van de toekomst maken me iedere ochtend even blij als ik de kamer binnen kom. Er spreekt iets onschuldigs uit het beeld, een wat zorgeloze verwachting van de wederopbouw. Alles moest nog komen, alles wat we de afgelopen jaren hebben meegemaakt en alles wat ons inmiddels ook zorgen baart. Als ik langer naar de foto van die studentes kijk, die genomen is een maand voordat ik zelf geboren ben, dringt door hoe alles veranderd is en hoeveel, en tegelijk toch ook hoe weinig, de universiteit is mee veranderd. Aan de hand van die foto licht ik er een paar punten uit.

Thuis op de hele campus

Ten eerste, dat huis: ja, hadden we maar studentenwoningen voor alle nieuwe studenten die daar behoefte aan hebben. Het aantal studenten is de afgelopen decennia zo exponentieel toegenomen, dat dit een verre droom is geworden. Studentenlevens zijn heel divers, lang niet iedereen kan of wil in de studentenstad komen wonen, of woont er dan weer wel even en dan weer niet. Hoe zorgen we ervoor dat studenten de tijd die ze aan onze universiteit doorbrengen een gevoel van thuis hebben bij onze universiteit – ons grote huis? Wat IS dat grote huis voor hen: de opleiding? de faculteit? de Radboud Universiteit? Al die eenheden, klein en groot, moeten zich inspannen om studenten een plek te bieden waar ze niet alleen welkom zijn, maar waar ze ook verwacht worden.

We blijven als Radboud Universiteit staan voor *on campus* onderwijs, want onderwijs gebeurt vooral in het moment van samenzijn, waar we uitwisselen, discussiëren, luisteren naar elkaar, en zo leren. We hechten aan onze gebouwen, aan de ruimtes waar we kunnen overleggen, samenwerken en onderwijs geven en krijgen. Onze campus is ons thuis. En wat hier in Nijmegen nu zo geweldig is: alle faculteiten liggen vlak bij elkaar! Alle faculteiten kunnen ons thuis zijn. In de verbinding en samenwerking tussen faculteiten liggen de mogelijkheden van de toekomst. De campus nodigt ons daartoe uit, laten we er dan ook goed gebruik van maken, en er nog veel meer dan nu ons voordeel mee doen. De studenten zijn niet eenkennig; laten we als wetenschappers, professionals en bestuurders dat ook niet zijn.

Welzijn en veiligheid

Dan, die drie jonge studenten: ja, wat heerlijk als studenten zo opgeruimd zijn. Velen zijn dat ook nu, gelukkig! Maar een flink aantal helaas ook niet. Dat corona een zware wissel heeft getrokken op het studentenwelzijn wisten we al, maar dat is niet het enige dat speelt. Jonge mensen vragen zich af wie

zij zijn, wie ze willen zijn, en worstelen daar soms mee. Als universiteit zijn we geen welzijnsorganisatie, maar we hebben er wel mee te maken dat onze studenten welzijnskwesties aan de orde stellen. Wat zijn hún verwachtingen, en welke druk ervaren ze? Van wie moet dit allemaal, en waarom moet dit zó? Alles lijkt ter discussie te staan. We zijn de afgelopen periode gaan ervaren dat de manier waarop we met elkaar omgaan aan herijking toe is.

Sociale veiligheid is een onderwerp dat niet meer van de agenda weg te denken is. Daarbij gaat het niet alleen om de positie van vrouwen, of meer algemeen om kwesties van gender en diversiteit, al gaat het daar óók om. Maar het is veel breder: hoe gaan we aan de universiteit om met hiërarchische verschillen, en met de afhankelijkheid, invloed en macht die daaruit voortvloeien? Afhankelijkheid, invloed en macht bij beoordelen, begeleiden, bevorderen en besturen. We zien dat invloed en macht steeds meer worden bevraagd, en soms betwist, door wie ervan afhankelijk zijn. Dat is goed. We moeten ons bezinnen op rollen en taken. Er zijn duidelijke regels en afspraken nodig. Maar die gaan niet alles oplossen.

Niet alles is in procedures te vangen. Wie in onze universitaire hiërarchie invloed of macht heeft, moet zich bewust zijn van de verantwoordelijkheden die dat met zich meebrengt en daarover ook verantwoording kunnen afleggen. En wie afhankelijk is van anderen met invloed of macht, moet het vertrouwen kunnen hebben dat die anderen hun verantwoordelijkheid voelen en kunnen uitleggen. Maar het is ook omgekeerd: wie rollen en taken vervullen met invloed of macht, mogen van anderen vragen om hen te vertrouwen. Vertrouwen dat zij hun verantwoordelijkheid ook echt nemen. Zonder zulk vertrouwen, over en weer, is onderwijs niet goed mogelijk, is onderzoek niet goed mogelijk.

Onderwijs en onderzoek houden zich per definitie bezig met grenzen van weten en kunnen, met verder reiken dan waar je eerder geweest bent, met uitdaging, ongemak, en soms pijn. Dat zijn per definitie kwetsbare situaties die vragen om regels en afspraken, maar ook om vertrouwen tussen mensen die per definitie verschillende machtsposities hebben. Hoe kunnen we dat vertrouwen, waar het aangetast is, herstellen? De diversiteit van mensen en hun posities vraagt om ruimte voor hun eigenheid, voor het benoemen van hun veronderstellingen en verwachtingen over en weer. Dat vraagt om minder impliciet laten, minder bekend veronderstellen, en meer expliciteren.

We hebben nieuwe woorden nodig om dit bespreekbaar te maken. Om te beginnen moeten we onze wederzijdse veronderstellingen en verwachtingen beter uitspreken, en eraan wennen elkaar aan te spreken en feedback te ontvangen als veronderstellingen niet kloppen en verwachtingen niet uitkomen. Laten we daar mee beginnen. Dat is niet alleen het zogenaamd clichématige “goede gesprek voeren”, nee, het gaat hier echt om een *noodzakelijk* gesprek. Dat gaan we het komende jaar, de komende jaren voeren.

Verantwoordelijkheid en respect

Ten slotte, op de foto rennen de studenten samen naar de toekomst: ja, geweldig, als studenten hun toekomst helder voor zich zien. Voor sommigen geldt dat zeker - die kiezen hun opleiding omdat die duidelijk naar een bepaald beroep of academische werkring toe moet leiden. Anderen zijn juist meer bezig met het onderzoeken van onzekerheden, rond globale vraagstukken van klimaat en vervuiling, of van diversiteit en ongelijkheid. Zij stellen heel kritische en uitdagende vragen over de toekomst. Wat opvalt is dat toekomstvisies zo verschillend kunnen zijn. En dat de achterliggende wereldbeelden zo uiteenlopend kunnen zijn. Over de polarisatie is al veel gezegd. In de journalistiek, op sociale media en bij borrelbijeenkomsten. Het debat over wat nu belangrijk is, en welke kant het op moet, raakt ook de leden van universitaire gemeenschap.

Maar de universiteit als instituut is geen politieke of ideologische organisatie. De universiteit is een plaats waar kennis wordt gezocht en gedeeld. Kennis is niet per definitie neutraal, maar moet juist betwist kunnen worden, en met argumenten onderbouwd of weerlegd. Laten we dat doen. Laten we in dat midden blijven, en staande in dat midden de plaats bieden aan dat gesprek op grond van onze academische identiteit. Immers, wie een academische houding huldigt, staat daarmee voor het respect voor de internationale, globale academische gemeenschap en andere individuen daarin.

Academici streven, gedreven door nieuwsgierigheid, naar kennis en inzicht en zij onderbouwen en toetsen theorieën. Dat doen ze in wisselwerking met andere academici die, hoeveel ervaring of status zij ook hebben, en welke ideologische of levensbeschouwelijke achtergrond zij ook hebben, principieel datzelfde doel nastreven en daarbij dezelfde middelen gebruiken, en dus dezelfde waardigheid hebben als academici. Respect voor elkaar als academici en respect voor mensenrechten en de wereld om ons heen moeten ons ijkpunt zijn.

De persoonlijke waardigheid van andere mensen is onze basis. De wetenschappelijke integriteit vormt ons anker, maar ook de fysieke en sociale integriteit van mensen met wie we de academische gemeenschap vormen zijn ankers. Reflectie op academische werkwijzen en samenwerkingen is noodzakelijk om deze telkens opnieuw te ijken aan de gedeelde waarde van deze integriteit. Daar hebben we het weer: het “goede gesprek” daarover voeren, gericht op verbinding, dat is dus essentieel. Alleen zo kunnen we een academische gemeenschap zijn die lerend is, die iets te leren heeft aan anderen, maar die zelf ook durft te luisteren en van anderen leren wil, in veranderende omstandigheden. Zo blijven we relevant, open en naar buiten gekeerd, en verwelkomend naar de wereld om ons heen. Als academie moeten we immers gedragen worden door de samenleving waar we deel van uitmaken. Dat was een eeuw geleden zo, en dat is nog zo.

Dienstbaarheid in vrijheid

En laten we nog eens benadrukken dat we graag, voluit, en waar het kan in het Nederlands, dienstbaar zijn aan de samenleving die ons draagt, maar dat we die samenleving geen dienst bewijzen als onze academische wereld ophoudt bij de grenzen van ons land of onze taal. Een academie die geen *international classrooms* heeft, geen instroom van buitenlands talent, en geen uitstroom naar het wereldwijde netwerk van academici, wordt vanzelf irrelevant, en sneller dan je hoopt. De samenleving wordt het best gediend door kritische, internationaal verbonden universiteiten die het vertrouwen hebben van hun studenten, hun medewerkers en hun omgeving. Dat vertrouwen te blijven verdienen vraagt meer, steeds meer, van onze inzet. Ook hier, aan de Radboud Universiteit. Dat is onze opgave en die moeten we oppakken, telkens opnieuw.

Gelukkig dat we dat mogen doen in vrijheid, in onze vrije samenleving; de samenleving waar de studenten naar toe rennen, ook vandaag. Ik wens ons, ik wens de Radboud Universiteit het vertrouwen in elkaar om daarover het “goede gesprek” aan te gaan. En omdat zulke gesprekken hard werken zijn, roep ik iedereen op om de mouwen op te stropen en aan het werk te gaan. Rennend, samen met elkaar en zo vrolijk mogelijk, 2024 tegemoet!

En wat mij zelf betreft, over 3 weken zijn mijn eerste 100 dagen echt voorbij en dan, zo beloof ik, zal ik zelf ook mijn mouwen opstropen, voor het voeren van goede gesprekken, het luisteren naar betere argumenten, en het vinden van nieuwe woorden.